

„Сем одјека столетног
Звезданог
Због тебе
Све по теби“.

Антологичар Димитријевић је, као и песник Вуксановић, забринут над драматичном судбином Косова и зато бира ове песме-предсказања. Њему су, упркос свему, дечанска и девичка сазвежђа жива у зрачном *васељенском обасјању*.⁶³⁴ И даје за право Халејевој комети да осветли:

„Сањиве пастире и будне овце

Да осветли Јоаникија Светог“,

али и да својом чудесном и помало парадоксалном снагом „угаси запаљено сено“, које некрсти стално потпирују и пале.

Певање о Универзуму као безграничном васионском простору

У антологији *Космички цвет*, одељком о *Универзуму* завршава се певање о небу, Сунцу, Месецу и звездама, уколико се оставе мало по страни последњи циклуси о *Астрономима и њиховим инструментима* и *Освајање космоса*, којима се овом приликом нећемо бавити. У том одељку су стихови о рађању васионе, о васељени, свемиру, световима,⁶³⁵ што у ширем смислу и представља Универзум. *Речник српскохрватског књижевног језика* – Матице српске уз реч универзум, понајпре бележи: свет, а потом васиона, свемир.⁶³⁶

Универзум, или васиона, (и Димитријевић те речи узима у синонимском значењу),⁶³⁷ је васцели, свеобухватни свет, са свим небеским

⁶³⁴ Н. Цветковић, *Књижевно-поетички фрагменти уз "Косовијаду"*, у књизи "Косовијада", Матица српска, 1997, стр. 78.

⁶³⁵ Драгоцени речник *Синонима и сродних речи српскохрватског језика* Миодрага С. Лалевића садржи одредницу: *васиона, васељена, васелена, свемир, космос*. Поводом прва три синонима Лалевић истиче да су истог корена и смисла: *сав свет небески, свет у смислу све што постоји у бескрају свемирском*. А за наредне синониме бележи: *свемир (мир значи свет) је што и сав свет, васиона*. Космос је туђица за васиону. – При крају, Лалевић упућује на свет. Свет је све што постоји, све о чему се зна, што се замишља, сунчани систем ... И ту додаје да су васиона, васељена, васелена, свемир, истог смисла: *цео свет, све на свету, сав видљиви и невидљиви свет*. – М. С. Лалевић, *Синоними и сродне речи српскохрватског језика*, Лексикографски завод "Свезнање", Београд, 1974, стр. 844. и 775.

⁶³⁶ *Речник српскохрватског књижевног језика*, књ. VI, Матица српска, Нови Сад, 1976, стр. 526.

Као изворник и пример: "Читав бескрајни универзум није друго него живо јединство". – Б. Бошњак, В. Филиповић и др., *Антологија филозофских текстова*, Загреб, 1954.

⁶³⁷ М. С. Димитријевић, *Постанак и развој универзума*, „Васиона“, 1994, XLII, 4, стр. 61-63.

телима, у неограниченом свемирском простору. То је јединствена целовитост свега, заједно са свеколиким небеским сводом као и са свим видљивим и невидљивим што стварно постоји. Универзум је унеколико повезан са оним што је вечна музика сфера. Нешто од те небеске музике, која настаје и постоји у васиони схваћеној као свемир, причује се у појединим стиховима истоименог одељка.

Милан С. Димитријевић се научно, али и лирски и поетички, одређује према универзуму. Када бацимо поглед на звездама осуто ноћно небо, може нам се учинити да се звезде и галаксије простиру бесконачно, пише наш астроном и песник. И одмах се пита: да ли је то могуће? И одговара да је астроном Олберс још 1826. године показао неодрживост таквог модела. Ако би то било тачно, додаје Димитријевић у кондиционалу, на путу зрака који полази из нашег ока до било које тачке на небеској сфери, налазило би се до бесконачности, бескрајно много звезда. Пошто сјај звезда опада са повећањем растојања, па је тек у бесконачности раван нули, "свеукупни сјај бесконачно много звезда чинио би да небо бљешти неподношљиво интензивним сјајем". Међутим, то није тако јер је грађа и устројство васионе другачије.⁶³⁸

Бесконачност, коју Димитријевић више пута помиње, истовремено је и неограниченост, те иде изван било које границе, као и безграничје што нема свршетка – јесте отворен прозор кроз који око астронома-филозофа гледа на васиону, односно универзум. Овде се с правом може поставити питање: да ли ограничен човеков ум може домашити бесконачје? Поједини стихови из циклуса *Универзум* показују да је крај бесконачја ипак притајен у песнику.⁶³⁹

Док Димитријевић помало поетолошки пише о настанку универзума и његовој архитектури, Првослав Ралић пева о *Рођењу васионе*.⁶⁴⁰ Они као да заједно питају: „Како и зашто је почела васиона?“ И заједно, свако на свој лирски начин, траже узрок њеном настанку из „непостојбине“.

О космологији, као научно-филозофском учењу о настанку и развоју света и васионе, Димитријевић пише у неколико махова. Космологију, као посебну грану астрономије, која се бави изучавањем физичко-математичке структуре свемира (универзума), Милан именује у напред поменутом студијском прилогу. При том наглашава да је предмет проучавања космологије „истраживање Васионе као целине, односно проблема њеног настанка, развоја и устројства“.⁶⁴¹

У почетном делу циклуса *Универзум* астроном Димитријевић објављује песму *Космологија* Максима Танка.⁶⁴² Према том „космологијском“

⁶³⁸ Исто, стр. 61.

⁶³⁹ Песник Рабиндранат Тагора на једном месту пише да "коначност не пориче бесконачност. То се само целина исказује у деловима, то се бескрај открива у границама".

⁶⁴⁰ М. С. Димитријевић, *Космички цвет*, стр. 155.

П. Ралић, *Рађање васионе*, у књизи "Космички хербаријум", Просвета, Ниш, 1995.

⁶⁴¹ М. С. Димитријевић, *Постанак и развој универзума*, стр. 61.

⁶⁴² М. Танк, *Космологија*, у књизи "Преписка с временом", Ново дело, Београд, Багдала, Крушевац, 1986.

певању Земља се ослања на: слонове, корњаче, голубове, на житноме класу и дечјој љуљашци:

„И док се песма буде чула,
Љуљашка – љуљушкала,
А зрно – клијало,

Земља ће се вечно
Зеленити, зеленити, зеленити ...“

Песма је, за Максима Танка, као и љуљашка, нешто што живот и истрајавање продужава у вечност. Зелена боја пак означава сазревање наде као и животворно напредовање.

Више песама различитих аутора (Ралића, Ање Аранђеловић, Игора Милоша, Цветковића и др.) посвећено је ту космосу, свемиру, универзуму. Космос се доста често у лексикографској литератури именује као читава васиона, свемир, свет. Замишљен је као „уређен“ у астрономском смислу „поретка“, под влашћу неких закона, те судбине, правде, божјих заповести или нужности.⁶⁴³ Као такав се, према античкој митологији, супротставља хаосу, нереду, што је нашло одјека и у песмама циклуса *Универзум*. За Ању Аранђеловић, сав космос је саздан од чуђења али и од понеке песме. Она читаву васељену види као чудо. А чудо је, према њеном личном виђењу, које је донекле у складу са учењем светог Августина: оно што се појављује као сасвим необично, супротно и различито од очекивања и разумевања. Уз то, космос је у њеном певању „и једна мисао / која је звезда ...“⁶⁴⁴ па тако звезда постаје и део наше способности да је мислимо, али и понављање у уму онога што слутимо и у себи носимо. Слободан Лалић, у ваљано компонованој песми *Светови*,⁶⁴⁵ препознаје милијарде рођених, нових, живих и срећних светова. Они су тамо где се свемир граничи са умом, „тамо, где ни векови не теку / у прапочетку материје / у прелудију кретања ...“⁶⁴⁶ Занимљиво је да су ове две песме објављене у Димитријевићевој рубрици *Мало поезије*, у *Васиони*, у чију се концепцију складно уклапају.

М. С. Димитријевић, *Космички цвет*, стр. 159.

⁶⁴³ С. Блекбурн, *Оксфордски филозофски речник*, стр. 218.

⁶⁴⁴ *Васиона*, Београд, 2001, 3, стр. 76. У књизи М. С. Димитријевића, *Космички цвет*, стр. 163.

⁶⁴⁵ *Васиона*, Београд, 1974, 2, стр. 56.

⁶⁴⁶ М. С. Димитријевић, *Космички цвет*, стр. 169.